

МІНІСТЕРСТВО АГРАРНОЇ ПОЛІТИКИ УКРАЇНИ

Вісник аграрної науки Причорномор'я

Науково-теоретичний фаховий журнал

Видається Миколаївським державним аграрним університетом

Вип. № 6(20)

2002 р.

ЕКОНОМІЧНІ НАУКИ

УДК 631.152:338.436

**ВНИКНЕННЯ ТА РОЗВИТОК ФЕРМЕРСТВА
В ВОЗНЕСЕНЬСЬКОМУ РАЙОНІ
МИКОЛАЇВСЬКОЇ ОБЛАСТІ**

*І.Н.Топіха,
Ю.Ю.Таранова*

Аграрна історія України налічує багато етапів піднесення та занепаду сільського господарства. Причини і проблеми кожного окремого періоду були різні, відрізнялися і розв'язання зазначених питань, але все зводилось до однієї єдиної проблеми — проблеми землі. Тому в наш час для вибору вірного шляху розвитку економіки держави, необхідно звернути свої погляди в минуле, щоб взяти на озброєння і матеріалізувати в життя все те позитивне в галузі сільськогосподарського виробництва, що мало місце в Україні.

Сучасні події, що відбуваються в аграрному секторі економіки держави, з багатьох точок зору нагадують століпінську аграрну реформу 1906-1917 рр., основною умовою якої був вихід селян з общини і закріплення за ними землі у приватну власність. Поряд з цим П.Століпін виступав проти безоглядного руйнування селянської общини, особливо, якщо вона міцна, і неодноразово підкреслював, що селянин повинен вибрати той спосіб користування землею, який йому найбільше до вподоби [2].

Роки століпінської реформи характеризуються піднесенням господарства на значно вищий рівень: урожайність зернових підвищилась на 14-20%, поліпшились способи обробітку ґрунту, створились споживчі та кредитні кооперації. В селян пробудилося почуття власності до землі, виникло прагнення використати кожний клаптик землі для одержання найкращих результатів господарювання. Недарма П.Століпін сказав: “Якщо хочеш лишити селянина бідним, лиши його власності на землю”.

Сучасні аграрні відносини за своєю суттю, цільовим призначенням і масштабністю належать до найважливіших складових процесу переведення агропромислового сектора економіки на принципово нові засади розвитку. Сенс аграрної реформи зводиться до встановлення і забезпечення вільного та ефективного господарювання на землі. В аграрному секторі один з етапів реформування пов'язаний з виникненням та законодавчим закріпленням фермерства.

Наприклад, в Вознесенському районі, який займає 4 місце в області по чисельності господарств, перші фермерські господарства зареєструвалися в 1991 р., але основна їх частина була організована в 1994-1996 рр.(табл.1).

Таблиця 1

Наявність фермерських господарств в Вознесенському районі та розміри їх землекористування

Показники	Роки									
	1992	1993	1994	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001
Кількість господарств	14	247	369	458	491	398	388	252	261	271
Площа сільгоспугідь, га	178	1606	3225	5778	6753	6077	6008	4969	4938	4983
в тому числі ріллі	155	1479	3066	5369	6068	5524	5513	4431	4488	4585
Припадає на одне господарство, га: сільгоспугідь	12,7	6,5	8,7	12,6	13,8	15,3	15,5	19,7	18,9	18,4
З них ріллі	11,7	6	8,3	11,7	12,4	13,9	14,2	17,6	17,2	16,9

Динаміка кількості фермерських господарств району не має чітко визначеної тенденції. В перші роки кількість досліджуваних господарств збільшувалась. Під впливом умов, що склалися протягом 1997-1999 рр., деякі господарства не витримали тиску реформ і перетворень та вирішили припинити свою діяльність. Протягом останніх років спостерігається тенденція росту кількості господарств, площі сільгоспугідь та ріллі на одне господарство. Порівнюючи процес фермеризації досліджуваного району з показниками по Миколаївській області, слід зазначити, що в області спостерігається поступове збільшення кількості господарств протягом всього періоду, що вивчається. Середня площа сільськогосподарських угідь, що припадає на одне господарство області, менше показника по району в 3-4 рази.

Велике значення в ефективності функціонування і розвитку фермерських господарств відіграють не лише природно-кліматичні умови району, які сприятливі для розвитку сільськогосподарського виробництва та дозволяють отримувати високі врожаї всіх сільськогосподарських культур, що вирощують в господарствах. Обстеження місцерозташування господарств району показало, що земельні наділи біля дому мають лише 8% фермерів. 89% фермерських господарств знаходяться поблизу від шляхів з твердим покриттям. Близько 60% з обстежених господарств знаходяться поблизу, а саме на відстані 10-30 км, від пунктів реалізації сільськогосподарської продукції.

Для оцінки розмірів фермерських господарств використано статистичний метод групування та обрана сукупність з 224 фермерських господарств району, які звітували та зареєстровані в управлінні статистики сільського господарства станом на 01.01.2002 р.

Середня площа сільськогосподарських угідь на одне досліджуване господарство Вознесенського району складає 21,3 га (в області — 4,4 га). Найбільша кількість господарств, а саме 113, мають площу до 14 га.

Досліджувані господарства мають чітко виражену зернову спеціалізацію, оскільки зернові в структурі валової продукції в співс-

тавних цінах займають 57,1%. Всі фермерські господарства району займаються виробництвом продукції рослинництва і жодне з них не виробляє товарну тваринницьку продукцію. В 2001 р. урожайність зернових по фермерських господарствах району склала 40,7 ц/га, що на 175% більше, ніж в 2000 р.

Маючи зернову спеціалізацію, 72,8% обстежених господарств не мають власних зернозбиральних комбайнів, що примушує фермерів брати цей вид техніки в оренду з дуже високою орендною платою. Майже половина фермерів мають власні трактори, культиватори, сівалки і лише 16,5% — власні вантажні автомобілі. Але поряд з господарствами, які мають низький рівень технічної забезпеченості, існують фермерські підприємства, що не лише мають весь необхідний набір сільськогосподарської техніки, а й завелику її кількість, що приносить їм дохід.

Проведене дослідження свідчить, що за фактичної наявності техніки важко виконати всі операції технологічного процесу та використати трудові ресурси.

Найбільшу частку з досліджуваних господарств складають господарства, в яких чисельність працюючих членів — 2 та 1 особа (відповідно 46,0% та 21,9%). 12 господарств в найбільш напружені періоди залучають додаткову робочу силу. Деякі господарства запрошують зі сторони спеціалістів з ведення бухгалтерського обліку, а деякі використовують роботи та послуги інших суб'єктів господарювання. Взагалі, маючи невеликі наділи землі, досліджувані господарства трудовими ресурсами забезпечені.

Головна мета виробничої діяльності будь-якого підприємця, в тому числі і фермера, одержати прибуток. В 2001 р. з 224 досліджуваних фермерських господарств Вознесенського району прибуток отримали 174, що складає 77,7%. Найбільша кількість господарств, а саме 90, отримали прибуток у розмірі від 4,5 до 8,6 тис. грн. Максимальний прибуток — від 17,1 до 21,2 тис. грн. — отримали лише 9 господарств.

Завдяки високій врожайності зернових культур частка досліджуваних господарств Вознесенського району, що отримали прибуток в 2001 р., набагато більша, ніж в 2000 р.

Для вивчення сучасного стану та обґрунтування перспектив розвитку було обстежено типове фермерське господарство “Любов” Вознесенського району. Господарство було створене в 1995 році. В ньому працюють троє членів родини. Вони вирощують лише озиму пшеницю на площі 50 га, маючи високий рівень технічної забезпеченості, але відсутність власного зернозбирального комбайна викликає досить великі додаткові витрати. При чому склад техніки в останні роки поступово поповнюється. Так, в 2001 р. придбано нову вантажну машину ГАЗ-САЗ-53.

Фермерське господарство “Любов” в 2001 р. отримало 1520 ц озимої пшениці, врожайність склала 30,4 ц/га. Собівартість 1 ц продукції склала 19,04 грн.

Виробництво та реалізація пшениці озимої в даному господарстві є прибутковим протягом останніх чотирьох років. В 2001 р. прибуток склав 21307 тис. грн., а рівень рентабельності — 60,3%.

Приклад цього фермерського господарства засвідчує відродження реального господаря і власника землі, що сприяє розвитку аграрного сектору економіки держави. Адже, як сказав доктор економічних наук, професор, академік УААН П.Т.Саблук: “... багатство приростає за рахунок землі, а останнє — це відносно до землі” [3].

ЛІТЕРАТУРА

1. Закон України “Про селянське (фермерське) господарство” від 22 червня 1993 р. №3312-ХІІ (зі змінами і доповненнями).
2. П.П.Панченко, В.П.Славов. Аграрна історія України. — К.: “Просвіта”, 1996, 469 с.
3. П.Т.Саблук. Аграрна політика як фактор стабілізації та розвитку агропромислового виробництва. //Вісник аграрної науки причорномор'я (спецвипуск 3(12) Т-1). — М.: МДАА, 2001 р.
4. Статистичні щорічники Миколаївщини за 1995-2000 рр.
5. Указ Президента України “Про невідкладні заходи щодо прискорення реформування аграрного сектора економіки” від 3 грудня 1999 р. №1529/99